

BUDAPEST

1972. SEP. 11.

244

Mozaik a főváros múltjából

A legrégebb budai magánlevél (1295)

Nem számítva a királyi okleveleket, legrégebb Budával kapcsolatos magánlevelünk 1295-ben kelt. A közel hétszáz éves episztolát Benedek esztergomi teológiai tanár írta Lodomér érsekhez, a kor „nehéz emberéhez”. Panasz.

Benedek elmondja benne, hogy komájával (compater), Pál budai polgárral Bécsben igen jelentős mennyiségű épületfát vásároltatott, hogy azt (Budán) építendő házánál felhasználja. A Dunán Budára leúsztatott épületfából azonban Kőszegi Miklós nádor huszonhat — féloldalán kifaragott — és tizenöt — gömbfának meghagyott — gerendára „az istenfélelmet megvetve, rátette kezét”. A panasz nyomán — ugyancsak fennmaradt levelében — Lodomér érsek indulatosan förmed rá a nádorra s az ország első papja felszólítja az országnak — a király után — első emberét: haladéktalanul szolgáltatassa vissza a főpapi ember épületfáját.

A levél építészettörténeti szempontból is érdekes. Más adatokból azt is megtudjuk: milyen volt ezeknek a — magyar szóval boronának nevezett — fedélszékek, állványok, tornyok, toronysisakok építésénél használatos fának a mérete. 1351-ben esztergomi egyházi építkezéseknél az érsekség a Garamon át a Felvidékről leúsztatott boronákat használ fel. A fenyő szálfák egyenkint 30 könyék (ulna), vagyis 23 méter 10 centiméter hosszúságúak.

Így aztán egy-egy palota, templom, vagy torony fedélszékebe valóban egy-egy erdőt építettek bele!

Középkori zeneművek ősbemutatója Budán öt-hatszáz év után

A budai Vármúzeum feltárt és rekonstruált ún. Lovagtermében — a múzeum kezdeményezésére — olyan kórusműveket, lant-szerzeményeket szólaltattak meg, amelyeket utoljára a törökvilág előtt, öt-hat évszázaddal ezelőtt adtak elő. Zenetörténészek kutató-

munkája nyomán Szekeres Ferenc Budapesti Madrigálkórusa — egy XIII. századi magyar egyházi éneken kívül — bemutatta a XV—XVI. századforduló nagy zeneszerzőinek, Josquin Depres-nek, a Budán is működött Thomas Stoltzernak, a Budán, majd 1526 után Velencében komponáló Adrien Wilaertnek kórusműveit. Különös érdekességű Oswald von Wolkensteinnek, Zsigmond király kedvelt muzsikusanak — királyok zenészenek és zenészek királyának — a magyar Sárkányrend egykori lovagjának 1400 körül írt „Soknyelvű éneke”. Ennek most felcsendült dallamait utoljára 550 esztendővel ezelőtt visszahangzották Buda gótikus palota-falai. Kecskés András lantművésznünk a magyar Bakfark Bálintnak (1507—1576), János király egykori budai lantosának egyik lantra írt fantáziáját elevenítette meg. Bemutatásra került Balassi Bálintnak (1554—1594) egy — Jacob Regnartszerezte dallamra írt — ún. villanellája is, a „Reménységem nincs már nékem...” kezdetű verse.

Középkori muzsikánk feltámasztásával — amelyet a Vármúzeum egyik feladatául tűzött ki — művelődésünknek olyan kincsei kerülnek napvilágra, amelyek mellé csak a népzene-kutatók és a régészek munkáját sorolhatjuk. A Vármúzeum a továbbiakban rendszeressé kívánja tenni középkori zenetörténeti emlékeink előadását. Z. L.

Árvízi „lelet”

Régi feljegyzés adja hírül, hogy az 1838. évi szörnyű árvíz nemcsak rombolt, hanem a magyar régészetnek kincseket is adott. Az árvíz megszűnése után ugyanis az egyházigazgatás Buda-Újlakhoz tartozó „Nyulak szigeté”-re, a Margitszigetre küldte kaszás embereit az akkori újlaki plébános, Fauser Antal, hogy kétszekerényiszenájárandóságát hozzák haza. A kaszások eredménytelenül jöttek vissza a plébániára, mondván: a kaszálásból semmi sem lett, mert a Duna árja mindent elmosott. Ellenben kő van ott elég, mert a Duna az évszázados iszapréte-

gét most magával sodorta és a hatalmas söprés után ósrégi épületek romjait tette szabaddá.

A plébános azonnal jelentette az esetet illetékes helyre, nehogy a középkori maradványokat illetéktelenül elvigyék az emberek az árvíz által rombadólt házaik, istállóik, kerítések helyreállítására; ahogy az Óbudán történt százegynéhány évvel előbb, amikor a középkori, nagyszabású világi és egyházi épületek maradványai kerültek, — mint ingyenes kőbánya — az új telepések kezébe.

Így maradhattak meg Margit királyleány kolostorának legalább romjai a mi időnkre

Hogyan lett az Ahnenballból Anna bál?

A farsangi évszaktól a nyárra áthelyezett, császárfürdői híres Anna báloknak — amelyek a többi neves, magyar gyógyfürdőkben is meghonosodtak — tulajdonképpen a bájos Annák névnapjához eredetileg semmi közük sem volt. E bálók őseit először Bécsben rendezte 1809-ben az őseire büszke osztrák nemesség, teljesen zárt körben, a híres Fischer von Erlach által egykor épített bécsbelvárosi Neumarkton, a „Zur Mehlgrube”-hez cégérezett házban. A „nobilis” karnevált ezért a köznép Ahnen ball-nak — az ősök báljának — csúfolta. A név elterjedt és még szélesebb körben használták, amikor II. József elkobozta a bécsi Szent Anna kolostort az apácáktól; pincéjében fényes báltermet rendeztek be. Itt azonban a kedélyes bécsi közönség már rangkülönbség nélkül megjelenhetett. Együtt vigadozott fesztelenül a gróf és lovásza, a bárónő és komornája, a diákok, a mesterlegények és a bérkocsisok. Hozzánk 1860-ban került az effajta bálozás divatja, és nem volt valamirevaló eladó szép lány, aki nem táncolt volna a Császárfürdő hangulatos, gyönyörű, platános udvarán, katonazenekar és cigánymuzsika andalító hangjaira. R. R. S.